

Motion till riksdagen 2005/06: MJ514

av **Barbro Feltzing (mp)**

Läder som miljöfarligt avfall

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att uttjänta lädervaror som är garvade enligt krommetoden skall klassas som miljöfarligt avfall.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att regeringen låter utreda vad i motionen anføres om forskning om riskerna med läderhantering och dess samband med cancer.
3. Riksdagen tillkännager som sin mening vad i motionen anføres om att substitutionsprincipen bör gälla för användningen av kemikalier vid lädertillverkning.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om s.k. azofärgämnen och att en varningstext bör placeras på lädervaror som innehåller sådana färger.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om ett totalförbud mot pentaklorfenoler och att förbudet kan vara nationellt.

Läder naturligt eller miljöskadligt?

Läder använder vi varje dag. Tanken på att någonting så naturligt som läder, skulle kunna innehålla ämnen, som kan göra oss sjuka ligger inte nära till hands, men med den moderna framställningen av läder används en del kemikalier. Dessa ämnen påverkar oss människor och vår omgivande miljö. Det mesta av det läder vi använder importeras.

Lädet används till bl.a. skor, skärp, jackor, möbler och väskor. De som handhar lädet vid tillverkningen, garvningen, kan vara utsatta, men även skomakare, handskmakare och tillverkare av arbetshandskar kan drabbas. Den typ av garvning av läder, som i dag görs, använder sig av en hel del gifter, såsom krom, färgämnen och konserveringsmedel.

Kromet är allergiframkallande och finns kvar i lädet till två procent efter kromgarvningen.

Fel! Okänt namn på

Azofärger klassas som cancerogena

Färgämnen är ofta s.k. azofärger, vilka är klassade som cancerogena, och en del andra trendiga syntetfärger. EU har inte låtit oss behålla vårt undantag för azofärgämnen vilket ytterligare kan utsätta oss för fara. Mest framträdande är färger i importerat läder. En varningstext på lädervaror färgade med azofärger bör tas fram.

Pentaklorfenoler bildar dioxiner

Långa transporter medför att konserveringsmedel används för att lädret inte skall mögla. Ett sådant konserveringsmedel är pentaklorfenol, vilket är förbjudet som träimpregneringsmedel, men är tillåtet i skor och även i barnskor. Sverige har begränsningar för pentaklorfenol, men i Tyskland tillåts 200 gånger mindre mängd än i Sverige. Kemikalieinspektionen har gjort en rapport om kläder, där förbud skall komma och det är glädjande att nu också pentaklorfenol i läder uppmärksammas för ett kommande förbud.

Pentaklorfenol används i Indien och Kina med flera länder och på grund av att stora mängder billigare läder importeras till Sverige, så får vi också i konserveringsmedlet hit. Vid våra svenska garverier har pentaklorfenol minskats, men svårigheten ligger ju i att det importeras så mycket hudar.

Militären har använt stora mängder pentaklorfenoler, bl.a. i maskeringsnät, som försvaret nu vill ha destruerat. När pentaklorfenoler bränns så bildas det dioxiner, vilka är än mer giftiga.

Läderavfall, gamla skor m.m. bränns i allmänhet vid avfallshanteringen. Detta är en av anledningarna till att läder borde klassas som miljöfarligt avfall, eftersom dioxiner kan bildas vid förbränningen. Trots att Sverige nu är restriktivt vid användningen av pentaklorfenol, så finns pentaklorfenol till 25 % i vårt blod. Ett totalförbud mot pentaklorfenoler måste komma till stånd.

I maj 1999 antog EU-kommissionen, enligt vad miljö- och jordbruksutskottet skriver i sitt betänkande 2000/01: MJU3, att all användning av pentaklorfenoler i princip skulle bli förbjuden i hela EU. Detta gäller dock inte importerade varor. Detta medför att ett nationellt förbud skulle kunna aktualiseras. Utfärdandet av ett nationellt förbud för användning och import av pentaklorfenoler bör ges regeringen till känna.

Kromgarvat läder bör klassas som miljöfarligt avfall

Läder garvas med kemikalier, främst 3-värt krom, som används i 95 % av allt läder. 3-värt krom är allergiframkallande och kan omvandlas till 6-värt krom vid upphettning. 6-värt krom betecknas som giftigare än 3-värt och har föru-

Fel! Okänt namn på

tom allergiframkallande effekt även en cancerframkallande effekt. Det är just på grund av att det 3-värda kromet, som används vid garvningen, omvandlas till den farligare sortens 6-värda krom vid förbränning, som uttjänt läder bör klassas som miljöfarligt avfall tillsammans med den ovan beskrivna risken för dioxinbildning.

Skor och övriga lädervaror, som är tillverkade enligt krommetoden, bör därför vara miljöfarligt avfall, när de hamnar på soptippen.

Vegetabilgarvning och barkgarvning

En lösning vore att framställa läder på ett mer naturenligt sätt genom att använda vegetabiliska ämnen. Detta sätt att garva läder har gamla anor i vårt land och innebär inte så stor fara för miljön och vid handhavandet av lädret.

Kromallergiker tål inte läder som är garvat med 3-värt krom och använder sig därför av vegetabilgarvat läder. Vegetabilgarvning och gammaldags barkgarvning tar lång tid, medan kromgarvat läder blir färdigt på en månad.

Anställda inom läderindustrin, såsom skomakare, försäljare i skoaffärer och konsumenter riskerar att drabbas av cancer, allergier och hormonella rubbningar. Vid garvningen binds kemiska ämnen i hudarna för att bibehålla och återskapa naturliga egenskaper som smidighet, skydd mot väta och temperaturskiftningar. Hudarna färgas eftersom kromgarvningen ger en grågrön färgton.

Undersökning och studier om exponering av kemiska ämnen och av förekomst av cancer, har gjorts på Yrkesmedicinska kliniken i Lund, på anställda inom garveriindustrin. Studierna härrör från tre stora, numera nedlagda, industrier. Förekomsten av cancer jämfördes med förväntad förekomst och det visade sig, att 33 fall mer än förväntat antal av 200 fall, blev resultatet.

Nasalcancer, myelom och sarkom var härvid överrepresenterade. Samband mellan läderdamm och sarkom, lösningsmedel och lungcancer, samt läderdamm och cancer i bukspottkörteln observerades.

Forskning kring hantering och användning av läder bör övervägas, för att undvika ytterligare skador. Läder, som bärs nära kroppen skall inte vara en fara för hälsan och innebära så tydliga risker som nu är fallet.

Substitutionsprincipen skall användas även för lädertillverkning och här finns en lång tradition av en helt annan tillverkning med användning av naturliga, mer ofarliga ämnen. Traditionen går 1000-tals år tillbaka och den kunskapen är helt möjlig att ta till vara i dag, även i vårt moderna samhälle.

Stockholm den 4 oktober 2005

Barbro Feltzing (mp)